

שער בית ההוראה שו"ת מרבני בית ההוראה

עניני ושו"ת – בהלכות צדקה (ב)

שאלה א

בעלה לא מפריש מעשרות ממשכורותיה – האם יכולה להפריש שלא מדעתו

שאלה:

עובדא באה לפנינו באשה המכניסה בעבודתה משכורות מכובדת מאוד אשר הבית מתפרנס ממנו ובעלה שיח' לא מפריש ממנה מעשרות. ונפשה בשאלתה האם מותר לה להפריש מעשרות או חייבת להפריש בלא ידעתו מאחר שזו משכורתה, או ד מאחר ומעשה ידיה לבעלה אין לה להוציא ולתת מעות מעשר בלא רשותו.

תשובה:

חובה ומצווה עליה להפריש מעות מעשר ממה שמקבלת וכמבואר במקורות התשובה שמצווה רבה קא עבדא לתת את מעשרותיה לנזקקים להם כל שבעלה איננו מקיים מצווה רבה זו.¹

¹ הנה לפו"ר היה נראה שאיננה צריכה וגם איננה יכולה גם אם ברצונה להפריש מעשר שהרי כמבואר מעשה ידיה לבעלה, ולכן מבואר בשו"ע סי' רמ"ח ס"ד, שאין מקבלים מהם מן הנשים אלא דבר מועט בלבד אבל דבר גדול שחזקתו גנוב היינו מן הבעלים. אין מקבלים ולכן איננה יכולה לתת סך גדול בלא ידיעת בעלה וכ"ש להוציא בקביעות מעשר מידי חודש בחודשו. ואין לומר שמדין זכין תזכה לבעלה מצווה זו שכבר נודע בשער בת רבים דברי רבותינו האחרונים ובראשם רבינו הקצו"ה סי' רמ"ג ס"ק י"ט, דזכין מאדם לא אמר' ואם זכה בהם הבעל בודאי איננה יכולה "לזכות" את בעלה

דבר העורך

דברי חיזוק לעיתות בצרה

מהנאמר בבית המדרש

ישלח עזרך מקודש וגו'

ובסיפרי מקודש "מקדושה שבך"

והרי שעיקר העלייה בעת צרה דוקא להיות למעלה

למעלה למשכיל ולהתקדש בקדושה העליונה

והוא שאמרו בעת מלחמה "ושב מאחוריך"

והרי שאם יש קדושה נמצאת שכינה עמנו

יתן לך כלבך ובגבורות ישע ימינו

השבוע ביום השישי מתחילים בס"ד

הלכות חלה שיעור מאת מו"ר שליט"א השבוע ברמות

לקבלת הקובץ ולשאלה בכל דבר הלכה
בערב בטל"ב בית ההוראה הלכה ומשפט
0583236970

מייל: halachavmishpat@gmail.com

ברכות לראש משביר מפטרוני עולם התורה הרה"צ

רבי רני דיין שיח' לאוי"ט

העושה חסד לאלפים ולבית מדרשינו בכפליים יברכהו השי"ת לתת לו
בכפל כפליים אורך ימים ושנות חיים ויבורך מפי עליון פי מליון רבנן
ותלמידהו

שאלה ב - ספק כמה התחייב לתרום לישיבה - או לכל צדקה כמה חייב לתת

שאלה:

נדיב לב מנדיבי בית מדרשינו מקהילת קודש שערי ציון יע"א שאלנו בשבוע זה במעשה שהיה עמו אשר ישיבה מסוימת התחייב לתרום להם, ואינו יודע כמה נתחייב

הם אומרים שנתחייב להם סך של 18,000 אלף דולר, והוא לא זוכר אלא סך של 12,000 אלף דולר בלבד, ומ"מ מאמין שאיננם משקרים, ועתה נפשו בשאלתו כמה חייב לתת לצדקה מספק

תשובה:

בהיות שהתורם הוא מבני ספרד יש לו להחמיר ולתת עד שיצא הספק מליבו, ולבני אשכנז גם בצדקה אמרי' הממע"ה. ומ"מ גם נדיב זה יכול לקיים את חיובו בנתינה למוסד אחר²

במצווה אף שמצווה רבה היא מאוד שאיננה יכולה לקחת ממונו ולתת לו מצוות וכמו שהוכיח כן הקצו"ה מדברי הרשב"א והתוס' בנדרים לר' א'.

יברר דעת הפוסקים בהאי דינא

הן שוב נראה שמכמה וכמה צדדים יש עליה חובה גמורה להפריש מעשרות ולתת אותם לנצרכים להם כל שבעלה איננו רוצה לעשות זאת, ועכ"פ יכולה לעשות כן בלא ידיעת בעלה ומצווה רבה קא עבדה וכמו שיבואר לפנינו מכמה טעמי א. הנה בראשית מש"כ שמעשה ידיה לבעלה הנה אין הדברים פשוטים כלל דבכה"ג מעשה ידיה לבעלה, וכמו שכתבנו באורך בתשובה בהלכה ומשפט חלק י', ובאהל המשפט הל' מזיק, גבי אשה שעשתה תאוונה, שאע"ג שבפשוטו כן הוא, שאף שהאשה שמפרנסת גם היא מעשה ידיה לבעלה, מ"מ יש מהפוסקים שנקטו לא כן, וכמ"ש הנוב"י בדגמ"ר סי' צ', וכ"כ גם המהרימ"ט סי' כ"ו, וכ"כ גם במל"מ פכ"א מהל' אישות, ונסתפקו בזה, ולפ"ד הרי שבודאי לא שייך ממון זה לבעלה, אלא לאשה והיא הבעלים היחידים גם א"נ שלא כדבריהם בנקודה זו יש לדון מסוגיא דהעדפה שיש שיטות שאינן שלה וכמ"ש שם באורך ב. ונראה שגם א"נ שלא קיי"ל כדבריהם לגבי ממון ואם הזיקה האשה לא מצי להוציא ממנה, הנה לגבי צדקה הרי הדין הוא בהיפך שמספק קיי"ל לחומרא וכמו שיבואר להלן ס"ב, וי"ל דמספק יש להחזיק הממון בידי האשה לגבי צדקה וכדלהלן ב. והנה גם לעיקר הטענה שאיננה יכולה לזכות לבעלה מצוות צדקה שלא אמרו זכין אלא לאדם ולא מאדם לבר שדעת התה"ד והרמ"א ביו"ד סי' שכ"ח סעי' י"א, שלא כן הנה גם בדברי הקצה"ח כתבנו בהלכה ומשפט ח"ח, והו"ד להלן במאמר באוצרות התורה להלן שיש פעמים שלוקחים מאדם אבל באמת נותנים לו ובכה"ג חשוב לאדם ובהכי יישבנו תמיהת האחרונים ע"ד הקצו"ה מההיא דפסחים יג', שמותר למכור חמצו לפני פסח מאחר שמזכה לו אותו במכירתו ומצילו ונתנו לו וה"נ כל שע"י מתרבה ממונו חשוב כמזכה לו. ומה שנסתפקו שם האם מפריש תרומה היינו שאין כאן זכות שהוא יפריש אבל זולת כן לא.

ג. עוד טעם להתיר בזה י"ל שאם נתחייב הממון במעשר, ודינו כמעשר תבואה הרי שלא זכה בזה בעלה כלל, וככל ממון המשעבוד למצוותו תדע שכן הוא בצדקה וכמ"ש לעיל בפ"א הל' א' שהרי מבואר ברמב"ם ובכס"מ שיליה הלכות נחלות שיש שיעבוד נכסים לצדקה, וה"ט מאחר שחובת גברא היא, וממון עניים הוא. ואשר על כן **אשה זו שעובדת ומקבלת משכורתה שלימה הרי שחלק זה המשעובד** {באם חייבת שיש להם לגמור את החודש וכו' וכמ"ש בפ"א הל' א'} לא זכה בו בעלה כלל מאחר שה"ה משועבד למצות צדקה, וכ"כ המחנ"א ס"ב מהל' צדקה, בדעת הרמב"ם וכ"כ גם בקצוה"ח סי' ר"צ ועוד.

ואף שכתב הנוב"י סי' קנ"ח שבעל שלא מעשר כהוגן אין לאשה לקחת לו ממון, וכ"כ גם בפת"ש שם, הנה התם מיירי שבאה לקחת ממון ובזה פשוט שאף שממונו משועבד מאן שם לה לאשה זו לגבות מנכסיו, ולכך בעינן מעשה בי"ד לכך, ומשא"כ בנ"ד שלא בא חלק זה לרשות בעלה וכמ"ש ודו"ק היטב. ושור"ר במהרש"ל שלהי בב"ק, ובספר יד אברהם לס' רמ"ח ס"ק י' שכתבו שהשתא מקבלים מן הנשים אף דבר שאינו מועט מאחר והמה נר"נ בתוך הבית. וכ"כ עוד כיו"ב בשו"ת אגרו"מ אבהע"ז ח"א סי' ק"ג ע"י שם

וביותר מכל זה ראה ראיתי לרבינו הגר"ח ז"ל והיא לו נדפסה בתשובות רב פעלים אבע"ז ח"ב סי' ל"ב, אשר דן באשה שבעלה מקמץ לתת ממון לצדקה אם מותר לה לתת צדקה ממון והביא מדברי המהר"ם מינץ סי' ז', שכתב חידוש עצום לדינא וז"ל "אם רוצה לתת צדקה לפי עשרה שלא היה בעלה מצי למחות בידה כדתניא המדיר את אשתו וכו' וכ"ש בצרכי שמים" הנה מבואר שאפילו בלא מעש"י כל שהוא רגילות הנתינה מותרת לתת לפי עושרה אף שאין היא בעלת הממון כלל וא"כ כ"ש בנ"ד.

2. הנה בענין זה של ספק צדקה נחלקו מרן השו"ע והש"ך ועוד, שדעת השו"ע יו"ד סי' רנ"ט ס"ט, להחשיבו כספק איסור ודעת הש"ך שם ס"ק י"ד, ואדונינו הגר"א ז"ל שם, להחזיק שאינו אלא ספיקא דממון וכנודע שכבר נחלקו בזה רבותינו הראשונים בנדרים ז' א' ע"י רשב"א ר"ן והדברים עתיקים. ובסה"ק אהלי"ה הל' צדקה כתבנו בס"ד ביסוד מחלוקתם האם הצדקה יסודה מדיני בל יחל "דבפיך זו צדקה" וככל נדרים ה"נ נדרי **צדקה** שאזי דינה ככל איסורי תורה, או שאין יסודה אלא מחובת ושיעבוד ממון, ע"ש. ומ"מ מאחר ועיקר חיובו הוא מדין בל יחל וחלות ממון לצדקה הרי שיכול לקיים חיובו בנתינה לביהמ"ד או עניים אחרים ע"י רעק"א יו"ד ס"ו רנ"ח שהביא חבל רבותינו האם חל חיובו דוקא למקום זה. ויש כאן ספק עצום האין הדין במקום שיש לנו ספק אם הספק הוא ספק איסור או ספק ממון כנ"ד מהו הדין לדין ע"ש.

מהנעשה בבית המדרש

הערות להלכה - משיעורי מו"ר שליט"א בבי מדרשא

ב

בעניני ריבית - קנייה אם אפשרות חזרה שאלה

חברת לייזר מוכרת את מכשירה באפשרות להחזיר אחרי חודש ולקבל את התשלום כולו בחזרה, והשאלה היא האם יש בזה משום איסור ריבית מאחר שנמצא שהמלווה שהוא הקונה מקבל גם שימושים וגם את סך התשלום כולו חזרה הר"ז לפו"ר ריבית גמורה.

תשובה

אין בזה משום ריבית כלל וכדלהלן עיקרי הדברים - להיתר

א. הנה לפו"ר היה נראה לאסור בכה"ג שהרי מבואר בסי' קע"ד ס"א "מכר שדה לחבירו ואמר לו כשיהיו לי מעות תחזיר לי קרקע לא קנה וכל פירות ריבית קצוצה היא ומוציאין אותם בדיינים" והרי שכל שיכול להחזיר את המעות ריבית גמורה היא הפירות הנאכלים וא"כ ה"ה בנ"ד הרי יכול להחזירו וכל כה"ג ריבית גמורה היא. וכן הוא בגמ' ב"מ סז' א' במעשה דההיא איתתא וכמ"ש הגר"א

הן אומנם נראה שבנ"ד היתר גמור הוא שנראה שעד כאן לא אסר השו"ע אלא בנידון ידידיה שהתנאי בא מצד הקונה שיחזיר לו את המכר ומפני כן אין כאן מכירה חלוטה וכל מה שהשתמש הרי זה משתמש בשל הבעלים אבל בכל כה"ג שהתנאי מצד המוכר שהמוכר אומר שיחזיר לו אם ירצה הרי שאין כאן כלל מלווה אלא מכר גמור שא"צ הקונה את המעות והרי שאין כאן מלווה וכן הדברים מבוארים בדברי השו"ע והפוסקים וכדלהלן.

ג. והנה כל הפוסקים הק' סתירת דברי השו"ע בין מש"כ כאן לדבריו בחו"מ סי' ר"ז ס"ה, שאם התנה שיחזיר המקח בזמן פלוני המקח קיים ויחזיר כמו שהתנה ועי' בסמ"ע שם ס"ק י"א, ובנתה"מ שם, ובדברי החו"ד סק"א מבואר יסוד ונקודה אחת והוא שיש חילוק בין היכא שהיה תנאי מילתא אחריתי כתנאי דע"מ להחזיר שאזי מתנה גמורה היא לבין היכא שאמר לו בסתם דלא הוי מקח כלל. והנה כל שהיה תנאי מצד הקונה הרי שהקונה לא קנה קנין חלוט, אבל היכא שהיה התנאי מצד המוכר שהוא מוכן לקבל חזרה הרי שלבר שלא היה כאן תנאי בסתם אלא אפשרות להחזיר ובודאי דמי לעל מנת הרי דהוי טפי מיניה מאחר והמוכר איננו יכול לחזור אלא הקונה בלבד הרי שמכירה חלוטה היא. והארכנו במקו"א.

בהלכות חזרה - הנחת על קרקע מבהלת הטיל

עובדא הוי בליל שבת האחרון פרשת בהעלותך שמחמת המצב של ליל הטיילים שהיה באותו לילה ל"ע החליטו בני זוג לישון בבית ההורים ולהביא את סיר החמין שעשו בביתם

בהיותם בחזור בשעה 100 בלילה היתה אזעקה, ואזי הניחו את הסיר מתוך בהלה על הקרקע, עם זאת יש לציין שלא עזבו את השקית אשר בה היתה מונחת הקדירה מידם ונסתפקו אם מותר להניחו על גבי הפלטה - חזרה-

תשובה

גם אם הניחו אותו מידם היה מקום להתיר וכ"ש בכה"ג שלא הניחו מידם יש להתיר ולהחזירו אף אם נצטנן אם הוא יבש והטעם בזה כדלהלן.

עיקרי הדברים שנאמרו להקל

א. הנה לפו"ר היה נראה לאסור ולהחזירו בשבת ואף שהיתה דעתם להחזירו מ"מ כל שהניחו על גבי קרקע הרי לא מהני דעתו וכמבואר בדברי השו"ע סי' רנ"ג ס"ב, ובמ"ב שם ס"ק נ"ה.

הן אומנם נראה שיש להסתמך ולהתיר מכמה טעמים וכמו שיבואר א. בראשית הבה"ל שם, הביא להקת ראשונים שגם בהניחו על גבי קרקע מהני דעתו להחזירו וכתב שאילו היה רואה אותם הב"י לא היה מכריע שע"ג קרקע לא מהני דעתו.

ב. והנה גם לדעת השו"ע נראה להתיר בכה"ג מאחר שלא הסירו את ידם מע"ג הסיר וכמ"ש האגרו"מ בח"ד סי' ע"ד, וסברא גדולה היא מאחר וכל ההנחה על גבי הקרקע מתפרשת "כסילוק מהטמנה ראשונה" וכלשון רש"י בשבת לח' ב' וכל שמניח ידו עליה ההנחה ע"ג קרקע לא חשובה כסילוק ובפרט לאור דברי הבה"ל הנז' לעיל. ובפרט שהכא כל ההנחה ע"ג קרקע היתה בטעות ובבהלה י"ל שאי"ז חשוב כמניח ודמי לנפלה הקדירה מע"ג הכירה שיש לצדד שבכה"ג לכו"ע גם על גבי קרקע חשובה דעתו כהמשך השהייה וכמו שצדד בספה"ח אורחות שבת ח"ב ובמאמר שר התורה מרן רבינו הגר"ש אורבך ז"ל בסו"ס זה ח"א. וה"נ כיו"ב ובפרט הכא שמוכח מתוך מעשיו כן.

ג. ולכן נראה שאע"ג שדעת המג"א שם, שאם נתקררה הקדירה חשוב כנסתלקה כבר ממציאותה הראשונה וכ"כ הריטב"א בשבת שם, הנה בכה"ג לא אפ"ל בזה מאחר שאין התקררות זו מרצונו זאת לבר מכך שדעת מרן הב"י ז"ל והמ"ב שם ס"ק צ"א, והבה"ל ס"ה, דלא אכפת לן בהאי מילתא מידי

הרב משה מ. טהרני שליט"א
אהל רחל נווה יעקב

בדינא דפסיק רישא דלא ניחא ליה

במחלוקת בעלי התוס' והערור' בפ"ר

א.הנה נחלקו תוס' ור' נתן בעל הערוך בדין פסיק רישא דלא ניחא ליה האם מותר לכתחילה או דילמא פטור אבל אסור וננסה לגעת במקצת במחלוקתם הנה בדף קג. דנה הגמרא כלפי התולש עולשין בשבת אם לאכילה כגרוגרת אם לייפוי הקרקע כלשהו וכו' אטו כולו לאו לייפוי קרקע רבה ור' יוסף אמרו באגם ואביי אמר כגון דלא קמכוין והא אביי ורבא אמרי תרווייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישא ל"צ דקעביד בארעיה דחבריה ופירשו תוס' כגון דאינו אוהבו ורש"י פירש דלא איכפת ליה.

והביאו בתוס' את שיטת בעל הערוך דכיוון דהווא פסיק רישא דלא ניחא ליה מותר לכתחילה וכתבו להקשות עליו ממפיס מורסא וחלקו בתוס' ואמרו דהוא פטור אבל אסור ופי' וז"ל בארעיה דחבריה: פי' דהווא מלאכה שאינה צריכה לגופא ע"כ.

ולכאורה גם אם פ"ר דל"נ הוא פטור אבל אסור היאך פירשו דהווא מלאשא"צ ולכאורה הווא שני פטורים ויש להבין שיטתם ומה שורש מחלוקתם בדין פ"ר דלא ניחא ובדין מפיס מורסא.

ב. והנה בגמרא בכריתות גבי נתכוון לכבות את התחתונות והובערו העליונות מאליהן תלה ר' אשיי במחלוקת ר"י ור"ש גבי אינו מתכוון ות"ק ס"ל כר"ש דבר שאין מתכוון פטור ור"א ס"ל כר"י דחייב.

והקשו בתוס' דהא גם לר"י בעינן מלאכת מחשבת ור"י אסר רק מדרבנן ואינו ככל אינו מתכוון דכל התורה לכן העמידו דהווא פסיק רישא וא"כ קשיא לר"ש והעמידו דהווא לא ניחא ליה ממילא הוא

מלאכה שאינה צריכה לגופא וכוונת ר' אשי לאו דווקא לאינו מתכוון אלא למלאשא"צ.

וכתוב שם בתוס' דכל פסיק רישא דלא ניחא ליה הוא מלאכה שיאנה צריכה לגופא וצריך להבין את חיבור הדינים לשיטת תוס' דהבין שאין הפרש ביניהם ובעצם שכל מלאשא"צ הוא פ"ר דל"נ לשיטתם וצריך לבאר מה יסוד המחייב של פ"ר לשיטתם.

והנה בגמרא בכתובות ה: גבי מהו לבעול בתולה בתחילה בשבת והרי זה פסיק רישא שיעשה חבורה והגמרא דנה האם בקי אין בהטייה לבעול ללא חבורה ומסקנת הגמרא דרוב בקי אין הם ופירשו ברש"י וכן בתוס' דכל אחד ואחד תלינן שהוא מהרוב (וזה בוודאי שמירי דהוא עצמו לא יודע אם הוא מהרוב דאחרת לא היינו צריכין להעמיד שהוא מהרוב) וממילא לא הווא פסיק רישא ומותר לר"ש.

תמיהת הגר"ש שקופ

ג.והנה הקשה בהגרש"ש למה צריך להגיע לרוב דכבר במחצה על מחצה לא הווא פסיק רישא דהלא כל המחייב הוא משום פ"ר ובכה"ג כבר הוא לא בטוח שיחבול ויהיה מותר לכתחילה והוכיחו מזה שלשיטת התוס' שייך ספק פסיק רישא ולכאורה מקשה דהווא תרתי דסתר

ומייסד שלשיטת תוס' המחייב של פסיק רישא אינו מכיוון דכשעושה המלאכה אמרינן דהוא מתכוון גם לפסיק רישא שיצא מזה, אלא דכבר להתכוון לדבר שמוכיח מצד עצמו שיעשה את בהכרח הטבעי את התוצאה הנוספת שהיא מלאכת איסור אז מספיק להתכוון אליה ובזה נחשב במלאכת מחשבת שעושה המעשה האסור השני בהדיא שהוא אסור וא"כ אם הפסיק רישא שעושה יש ספק שיעשה מלאכה אז הווא ככל ספק איסור שבכל התורה כולה וממילא צריך להגיע לרוב בקי אין בשביל להתיר.

והיכא אמרינן שאינו מתכוין מותר זה מלאכה שאינה בהכרח כלולה במעשה הראשון אלא בהזדמן כגון גרירת ספסל דאפשר דעביד ואפשר דלא עביד וגם אם עביד לא ניחא ליה אז בכה"ג לא אמרינן שמספיק לחשוב על המעשה הראשון והוא כחושב ממש על המעשה השני.

ביאור הדברים ויסודם

א

ובביאור הדברים הוא שכל מלאכה בעצם יוצרת תוצאה והתורה אסרה לעשות את המלאכה היוצרת ואם אדם עושה מעשה שבהכרחו הוא יוצר את התוצאה האוסרת אז הוא בחפצא שלו עושה מלאכה אסורה וזה נכלל בגוף האיסור והוא כעושה ממש את דבר האיסור ולא צריך להגיע לכוונתו לאיסור וכגון נטילת ראש תרנגול לשחק וודאי שהפעולה שלו היא הריגת התרנגול וגם כשהוא עושה זאת בשביל לקחת את הראש לשחק בו המעשה שלו הוא נטילת נשמה ובוודאי שחייב והוא לא אינו מתכוון ומשא"כ בגרירת ספסל המעשה שלו הוא גרירת ספסל וזה שם המעשה ויכול להיות שיעשה מעשהחרישה זה לא כלול מצד עצמו במעשה שלו ולכן הוא אינו מתכוון ומותר לר' שמעון בכה"ג ולפי הדברים הללו שפיר הבינו התוס' דהתולש עולשין שיהיה דינו פטור אבל אסור דכל היכא שהוא פ"ר דל"ג נהפך למלשא"צ לגופא

ובעל הערוך חלק בזה דסיבת המחייב בפסיק רישא דהוא אותו המלאכה ממש אלא למד לכאורה דגם בפסיק רישא יש שני עשיות ומלאכות שונות רק הוא בוודאי מתכוון גם למלאכה השנייה האסורה והילכך חייב בפ"ר וכמה שכתב מפורש דהוא מתכוון ולכן חייב וכל זה היכא דאמרינן שהוא בודאי מתכוון וזה מתחלק לשני מחייבים וסוגי חיוב בפסיק רישא.

הא': במקרה שעיקר שם המעשה הוא אחד ולא שני מעשים וכל שם המלאכה היא אחת שלא שייך בה ב' עשיות וכגון עריפת ראש תרנגולת שבוודאי גם אם דעתו למעשה בשביל לקחת לשחק אבל מכיוון ששם המלאכה הוא רק המלאכה האסורה אז הוא עושה ומתכוון למעשה האסור של נטילת נשמה ואינו יכול להגיד שאינו מתכוון וזה בדבר שכל שם המלאכה העיקרית של פעולה זו זה מעשה האיסור.

ב. בדבר ששייך בו שני עשיות שונות ועשייה אחת היא של היתר ועשייה השנייה היא של איסור והם שני עשיות שוות במעשה זה אם הוא עוסק בעשייה המותרת וניחא ליה במעשה האיסור כגון בארעיה דידה שבוודאי ניחא ליה אמרינן דלא ימלט ממחשבתו הניחא שיש לו והילכך אע"פ שהוא עוסק במעשה אחר שהוא לקיחת העולשין לאכילה בכול אופן בכוונתו גם לניחא שיש לו בייפוי הקרקע וא"כ הוא מתכוון לזה אז בכה"ג גם לרבי שמעון חייב

וכל זה אמרינן מתי שניחא ליה אבל במקרה דוודאי לא ניחא ליה ואינו נהנה מזה כלל לא שייך לומר בכה"ג דהוא מתכוון גם למעשה האיסור דמה רווח יש לו בזה שיתכוון למעשה האיסור ולכן ס"ל לבעל הערוך דבכה"ג חוזר לדין אינו מתכוון דמותר לר' שמעון בשבת

העולה לדינא שבדין פ"ר דלא ניחא לשיטת תוס' הוא מלאכה שאינה צריכה לגופא ולבעל הערוך אינו מתכוון.

פרשת שלח

מורינו הרב שליט"א

בירורי הלכה מן הפרשה

ג. ידע שהמניות עתה יורדות בעוד כמה שעות, וביכולתו למוכרם להציל את ממונו של חברו ונפשו בשאלתו האם יכול לעשות כן שהרי זכין לאדם שלא בפניו, או כל כה"ג לא אמרינן זכין יורנו המורה ושכמ"ה.

תשובה

נראה לע"ד שיש לחלק בין הדבקים, והיינו שאם יודע שיפסיד באם לא ימכור מותר לו למכור, ומצוה עליו למכור. אבל כל שאין לו הפסד אם לא יעשנו, אין לו למכרו, ולא לזכותו ברווחים. וטעמא דמילתא כאשר יתבאר בס"ד במקורות הדין.

מקורות - הלכה

א. הנה נודע בשערים דברי התה"ד, ופסקו גם הרמ"א לדינא {בהל' חלה סי' שכ"ח ס"ג}. שכל שידעה המשרתת שהחלה הולכת להתקלקל מותר לה להפריש חלתה של בעה"ב שלא מידיעתה, וכן הסכמת הפוסקים שם, הן בקצו"ה {סי' רמ"ג, סק"ח}, השיג ע"ד הרמ"א מדברי הרשב"א, והתוס', בנדרים ל"ו ב', שמבואר בדבריהם להדיא שאין זכין אלא בתורם משלו, אך לא בתורם משל חברו דבכה"ג אין זכין אלא מתורת שליחות בלבד. וכן מסקנתו ידועה ונקראת בפי העולם שחידש לנו הקצו"ה דזכין לאדם אמרי', ולא זכין מאדם.

ולפי"ז הרי שבודאי שבכל המקרים דלעיל אין מקום כלל לזכות לחבירו שהרי זכין מאדם לא אמרינן לדעת הקצו"ה, הן לדעת הרמ"א בכל המקרים דלעיל יהיה הדין לא כן ובכל המקרים יהיה ניתן לזכותו אף בלקיחת ממון מרשותו. הן נראה לע"ד דלאו כללא הוא וכמו שיבואר.

שהנה רבותינו האחרונים תמהו ע"ד הקצו"ה מה' מקומות בש"ס ובפוסקים וכמו שנבאר לפנינו בעזיה"ת, ולע"ד יסוד אחד א' לכל הדברים וכמו שאבאר.

וְהָיָה בְּאֶכְלָכֶם מִלֶּחֶם הָאָרֶץ תִּרְיִמוּ תְרוּמָה לִיקָנָק:

הנה לאור חידושו של הרמ"א בהלכות חלה - והוא בשו"ע יו"ד (סי' שכ"ח ס"ג), בשם התה"ד שיכול האדם להפריש חלה אף שלא מידיעתו של חברו ויסודו מדין זכין.

ראינו לדון בכמה וכמה דברים נוגעים להלכה בדין זכין

א

בדין לקיחת ממון מחבירו לזכותו - או כי היכי שממונו לא ייפסד

ידון בחידושו הידוע של בעל הקצו"ה "בזכין מאדם" וכבר הנה מאחר שבאו לידינו כמה וכמה מקרים ושאלות בדיני זכיה והוצאת ממון מחבירו שלא מידיעתו יש לדון בכמה וכמה מקרים של לקיחת ממון מחבירו שרוצה לזכות לחבירו ע"י לקיחת ממון חברו מרשותו וכדלהלן.

שאלות בהלכה

א. מעשה באחד שנודע לו על הגרלה גדולה המתבצעת ברגעים אלה, ורצונו לזכות את חברו בהשתתפותו בהגרלה, ואין באפשרותו להשיגו כעת, חרף נסיונותיו הרבים, ועתה נפשו בשאלתו הגיעה האם יש לו אפשרות לקחת ממון מרשותו של חברו לצורך השתתפותו בהגרלה או לא.

ב. כמו"כ יש לדון האם הדין בהיה רצונו לקנות בעבורו עלייה על חשבוננו של העולה, שידוע שרצונו לקנות עליה זו, והוא עתה איננו בנמצא, האם יש באפשרותו לקנות לו את העלייה בלא ידיעתו או לא.

א. הנה בספר ברית אברהם (אה"ע סס"א, סק"ט), ובבאר יצחק (ח"א, ס"א) וכן תמה מרן החזו"א (אה"ע סי' מ"ט), כתבו לתמוה מקידושין מ"ד, ב' דקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אם אח"כ נתרצה האב **חלו הקידושין למפרע**, והרי שאע"ג שאינו מזכה לו ממון עכ"ז מהני זכייה. וכן תמה האבנ"מ גופיה על דבריו והיא לו בדבריו שם (סי' ל"ז, סקי"ב).

ב. עוד תמה הברית אברהם שם, וכן רבינו החת"ס (בתשו' חאה"ע סי' י"א), מהאי דאיתא בפסחים י"ג, וכן פסק מרן השו"ע (סו"ס תל"ד), שהרואה חמצו של חברו נאבד, מוכרו, והרי שזכייה מהני גם **להוציא את הממון מרשותו**, ואף שעיקר דין זה נשנה בשומר, הנה יעוי' במג"א סו"ס תמ"ג, ובפוסקים שם שכן הוא הדין בכל אדם שחייב למכור ממנו הנאבד.

ג. עוד תמהו רבותינו האחרונים ובראשם הגאון בעל האחיעזר (ח"א, סי' כ"ט), מההיא דכתובות מ"ח, א', דמבואר שם דמי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו, ומשום דין זכייה הוא, וכמבואר בריטב"א, ובר"ן, בגיטין נ"ב, שהוא מדין זכיה, והרי דמהני זכיה גם **להוציא מרשותו**.

ד. עוד תמה באחיעזר (שם, סי' כ"ח), מתוס' גיטין ע"ב, א' ד"ה קולו, דמבואר שם בהדיא דמהני זכיה לבעל לכתוב גט אף דהוי להוציא ממנו.

ה. ובקה"י (לקוטים ח"ח סי' נ"ג) הוסיף לתמוה עוד מדברי התוס' יבמות קי"ג, ובמס' כתובות יא' דמטבילין גר מטעם זכין, והרי דזכין מהני גם להוציא הדבר מרשותו או לזכותו.

והנה זאת למודעי כי תמיהות אלה **איננם על רבינו הקצו"ה לבדו**, אלא על הרשב"א שייסד שכל כה"ג דבעי' לתרום משלו בעי' שליחות ולא מהני זכייה ועל כל דבריהם תעלה בכל עוז תמיהתם של רבותינו שמבואר דמהני גם להוציא מרשותו ולא רק.

ביאור דברי הרשב"א שהם יסוד דברי הקצה"ח

ב. ולענ"ד כאמור יש לן לחלק הדינים לג' חלוקות שונות זמ"ז שיש ובהם יודו כו"ע שכן הוא הדין שמותר להוציא ממנו ממנו לזכותו, ויש שלא יתנו וייאסרו להוציא ממון חברו לכו"ע וכמו שיבואר.

א. במקום מצוה שבודאי יפסיד המצוה, שאזי לכו"ע שרי לזכותו במצווה זו שלא תיאבד ממנו.

ב. במקום הפסד ממון **שבודאי יפסיד ממנו** דבכל כה"ג לכו"ע זכין ואפילו מאדם, דבתרוויהו אם מצד דניח"ל למיעבד מצוה, אם מצד הפסד ממנו שרי.

ג. ומשא"כ בגוונא דלית בכאן לא הפסד ממנו ולא הפסד המצוה הרי דבהכי ל"א זכין מאדם להוציא הממוז מרשותו לכו"ע וכמו שנבאר.

שהנה נראה פשוט וברור שכל שממונו נפסד הרי דמצי' לאתוי עלה מצד ב' צדדים א. אין לך זכין גדול מזה, ואפילו א"נ דזכין מאדם לא מהני וכדעת הרשב"א גבי תרומה {שלדברינו ליתא להאי כללא אלא כל דבר לפום ענינו} הרי דהכא דממונו נפסד ומחזירו וגורם שלא **יאבד הר"ז מזכה לאדם וזכין גמור הוא** שהרי מחזיר לו את ממנו ההולך ונפסד לפנינו

תדע שהמציל מזוטו של ים, או מן הארי והדוב, ואפילו חביתו שנשברה לא יאמר אדם שאין כאן זכין גמור והרי ברור שגם אם תלך עתה ספינתו לטבוע בים ויכול להצילה ע"י שיזרוק חלק מן הממון לא יאמר אדם בעולם שאסור לו למיעבד כן ואין כאן זכיה גמורה, והרי הלכה פסוקה היא דזורקין ומצילין כל שבאו להציל הספינה מן הים

כללו של דבר ממנו הנאבד כל שמחזירו **הרי מחזיר לו את ממנו** והרי מבו' בגמ' בפסחים וכן הוא בהלכות השבת אבידה שדינו של המחזיק חמצו של חברו בשעה רביעית כשומר אבידה, דמאחר וממנו הולך ומתכלה הרי שמדין אבידה אתי עלה והם הם הדברים דלעיל שמעתה חשוב **זכין לאדם** שהרי ממנו הולך וכלה

ולפ"ד אלה הרי שבס"ד לא סתרו כל סוגיות הש"ס לדברי התה"ד, ולא לדברי הרשב"א, ועלו כל דבריהם כהוגן בס"ד.

שהנה בודאי גם הרשב"א מודה לדברי התה"ד שכל כה"ג שהדבר נפסד מצווה להצילו, וחשוב זכין גמור **שהרי משיב לו את ממנו** ולא יחלוק ע"ז אדם בעולם וכאמור, ועד כאן לא כתב לן הרשב"א אלא בתרומה דל"מ זכין רק בתורם משלו, אך לא משל חברו דמשלח חברו דבעינן שליחות גמורה והאיך יקח בלא שליחות,

ואם מדיני זכיה מאן שם לן דהוי זכיה כה"ג והרי הוא רוצה במצותו ומאן יימר לן דאיהו קא עביד ולא חברו, תדע שיש להסתפק כה"ג נמי לגבי כל מצות דמאן ייאמר לן שרצונו שיעשנו חברו והרי בודאי שאיהו רוצה במצווה טפי משיעשנה חברו ומאן יימר לן דזכין הוא, ובהכי הוא שכתב הרשב"א שנתחדשה פרשת שליחות מאחר שכל כה"ג לאו זכין גמור הוא ואזי הוא דבעי שליחות שיגלה דעתו בהדיא שרצונו בזה.

אבל לא כן באופן שאין בכאן דרך אחרת ובודאי הזכות ברורה הרי שלח גמור הוא דכאמור חשוב כמשיב ומחזיר לו את ממנו ואזי לכו"ע- גם להרשב"א זכין גמור הוא שהרי כל כה"ג שלח גמור

בדינא בהתה"ד, וה"ה אם ידוע שיפסיד מניותיו נמי מהני מיד.

ג. אך היכא דלית בכאן הפסד ממוני ויתכן רק רווח אפשר דשרי מדין זכין למ"ד זכין מדין שליחות ממש, אך כל כה"ג לא ידענו אם שרי דהרשב"א ובתוס' מבז' דל"מ, ובפרט שיש בו עתה חובה ורק אחמ"כ זכות שנחלקו בזה רבותינו אם כה"ג זכין עי' דברי אמת מע' ז', ומנ"ח מצווה תקל"ז ואכמ"ל לע"ע ועוד בזה עי' להלן במש"כ בשמועה דזכיו.

באגדה

וְלֹא־תִתְּנוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם

כוחה של נגיעה

תמוה שהיה צריך לומר בהיפך עין רואה והלב חומד והאיך נקיט אחר לבבכם ברישא.

והנה בסיפרי והו"ד הגר"א ז"ל בביאוריו אבהע"ז סי' כ"א "וכי אין לך סומא שהוא רשע" והיינו אע"ג שאין לו עניים לראות והאיך הוא רשע והרי שבליבא תליא מילתא.

וביאורן של דברים שהלב רואה את מה שהוא רוצה לראות כהמשל הנודע שניים מסתכלים בחלון א' רואה הששונים וא' רואה הקוצים והוא שהזהירה תורה אחרי לבבכם ואזי העין נוטה לרצון ליבו. והרי שרחמנא ליבא בעיא שאם רוצה ויש לו איזה נטייה קטנה יפנה אחר ליבו ויראה.

והוא שבאה פרשה זו בסיומא דפרשת שלח להורות נתן שאחר שאמרה תורה "וישובו מתור הארץ" והם הלכו אחר לבם וראו כמאמר חז"ל את האוכלת יושביה ואת פריה משונה הכל לפי נגיעת ליבם שידעו שעם היכנסם לארה"ק כבר לא יהיו נשיאים הרי שמיד ראו לפי נגיעתם את כל המראה באופן שונה ולרעת ישראל היפך רצון הביו"ת שרצה להטיב שהכלל דעינא בליבא תליא ולפי טוהר מדותיו יראה הטוב בחבירו וד"ל.

הוא דכאמור חשוב כמשיב ומחזיר לו את ממונו ואזי לכו"ע - גם להרשב"א זכין גמור הוא שהרי כל כה"ג שליח גמור הוא.

תדע שהסיק הגאון מחנ"א (הלכות זכייה ומתנה סי' ו') שכל כה"ג דזכות גמורה היא אף בעומד וצווה לאחר מעשה לא יהני וה"ט שחשוב כשליח גמור לחבירו והארכנו בדבריו להלן בשמועה דסוגיית דישל"מ, והרי דהא מיהת כה"ג שליח גמור וכמו שנתבאר שם באורך בס"ד והם הם דברי התה"ד דהיכי דחלתה נשרפת ואין מידה מציל הרי שבודאי דשליח גמור היא וכאמור וז"ב אך לא כן באופן שאין כאן אלא זכין שאזי בנותן לו ומזכה לו ממון שפי"ר אבל בכי האי שרצונו לקחת משל חבירו בזה לא מהני ולא מידי.

ג. איברא שעל עיקר דברי הקצו"ה יש לתמוה שהרי ניחותא במצוה קי"ל דשפיר מהני ואפילו למפרע וכמ"ש הר"מ בפ"ד מה"ת, שכל שמצא את גרונו תרום מהני כי היכי תיהוי תרומתו תרומה אף שהפרישנה משלו ולא היה בכאן שליחות מהני ועי' ב"י וט"ז סי' של"א והארכנו בהאי דינא להלן שם. וא"כ מ"ט לא יהני ניחותא למפרע וככל הפרשת תרומה דמהני ליתנה לחבירו.

וביותר יש לתמוה על רבינו הקצו"ה שהנה הש"ך סי' שנ"ח כנודע כתב באורך דמהני לקחת מחבירו כל שידוע בודאי שיתן הסכמתו, והקצו"ה בסי' רס"ב, סמך על דבריו סמיכה בכל כוחו גבי מכירת חמץ דאע"ג שלא הספיק למכור מהני משום אומדנא דחשוב כאילו מכרו והרי בהדיא דבמקום דאיכא אומדנא ברורה מהני גם לדעת הקצו"ה וא"כ תמוה מ"ט גם הכא אומדנא ברורה.

ומ"מ מה"ט נראה דמהני, נמי בקדושי קטנה שהרי עתה מצוה קעביד, ומהכ"ת דלא יהני רצונו למפרע, וכן כל כה"ג ומ"מ אי"ז השגה על הקצו"ה שהרי בחלה אם תתחמץ אין כאן ממונו כלל ועתה מזכה לן ממון חדש ולא מצוה ודו"ק היטב בזה.

ולמדנו מכלל הדברים

א. שאם יפסיד המצווה בודאי מהני או מצד ניחותא דלמפרע וכמ"ש הרמב"ם, או מפני דבכה"ג בודאי עתה חשבי' ליה זכין. ושאיני מדברי הרשב"א דלית בכה"ג זכין כלל דהוא בעלים על המצוה ומהכ"ת להוציאו ממנו.

ב. היכא דיפסיד ממונו דומיא דיוחנן חקוקאה בודאי מהני אם דחשוב זכיה גמורה, אם מדין השבת אבידה, ובהכי לכו"ע מהני, משו"ה שרי נמי

הלכה ומשפט

בראשות

מורד הגר"ח סהרני שליט"א

בנשיאות מרן עמוד ההוראה

הגר"ע אוריבך והגא"בד הגר"נ נוסבוים שליט"א

חדש!

מעתה נוצרה אפשרות להזמנת בזריחות קצרות אצל אבות בתי הדין שליט"א

• הגר"י יקר שליט"א
סרבני רשות

• הגר"י ליבוביץ שליט"א
ראש סללי ישיב באולק ירושלים

• הגר"י שילוני שליט"א
סרבני אחבת שלום

• הגר"י שוורץ שליט"א
סדרים משפטים המואה - בעניני ירושה

• האגון הרב יהודה גנס שליט"א

• הגר"י אלכאז שליט"א
סריי פסלה של תורה

• הגר"י וורסטר שליט"א
סרבני ביהמ"ד

• הגר"צ שפיץ שליט"א
סרבני רשות

• האגון רבי טל דואר שליט"א

• הגר"ד אקלר שליט"א
סדולי המעיים באה"ק

רובי בית הדין
ובית ההוראה

• עמוד ההוראה מרן
הגר"ע אוריבך שליט"א

• הגר"ח סהרני שליט"א
אב"ד הלכה ומשפט

• הגר"א מיסלסן שליט"א
רב שטתת המציבה

הזמנת

דיונים

בבית הדין

לשאלות בדבר הלכה בין השעות 20:00-22:00

בטלפון: 058-3236970

רמות - נוה יעקב - מרכז העיר - בית וגן